

Mistä rahat senioreiden hyvinvoinnin rahoitukseen?

#hoivalupaus

Yksityinen varautuminen hoivan rahoitusta täydentämässä

Niku Määttänen, Etna ja Aalto-yliopisto

Finanssiala ry, 15.1.2020

Viimekätinen vastuu vanhuuden ajan hyvinvoinnin turvaamisesta yhteiskunnalla.

Osa kansalaisista haluaa kuitenkin enemmän palveluita ja valinnanvaraa kuin mihin yhteiskunta katsoo olevan varaa.

Perusteltua, että he varautuvat täydentämään julkisia palveluita omilla säästöillään.

Yksityinen varautuminen hyödyttää välillisesti muitakin.

- Osa ikääntyneistä voi yksityisten palvelujen turvin asua pidempään kotona, mikä säästää julkisia hoivamenoja.
- Lisää kulutukseen perustuvia verotuloja ja perheasuntoja nuoremmille jos ikääntyneet purkavat asuntovarallisuuttaan.

Tavoitteena lisää hyvinvointia yksityistä varautumista helpottamalla.

Hoivan tarve ja elinajan pituus vaihtelevat huomattavasti, joten varautuminen omilla säästöillä voi osoittautua joko tarpeettomaksi tai hyvin riittämättömäksi.

- Vakuutukset!

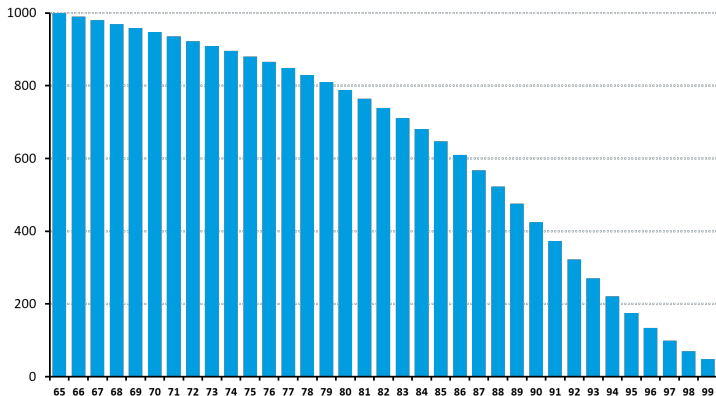
Ympärivuorokautinen hoiva kallista. Harvalla varaa kattaa hoivariski kokonaan itse edes vakuutuksen turvin.

- Mahdollisuus täydentää julkista hoivalupausta.

Myöhäistä - tai ei muuten mahdollista - lisätä säästämistä?

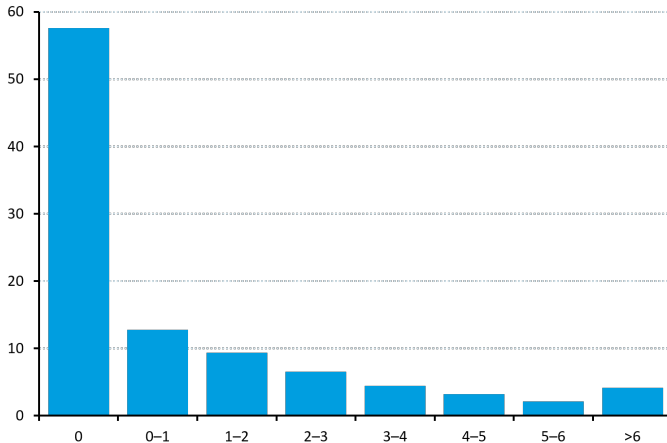
- Puretaan asuntovarallisuutta.

Elinaikaepävarmuus

Ennuste vuonna 2020 65-vuotta täyttävän 1 000 hengen ikäryhmän koosta sen vanhetessa.

Omat laskelmat, Tilastokeskuksen 2019 väestöennuste.

Ympäri vuorokautisen hoivan tarpeen jakauma vuosissa, %.

Omat laskelmat, Korhonen ja Martikainen 2019.

Eläkevakuutus vs. tavanomainen säästäminen

	Oletettu vuosituotto			
	0		2%	
Eläkkeen alkamisikä	Vakuutuksen hinta	Ilman vakuutusta	Vakuutuksen hinta	Ilman vakuutusta
65	269 000	420 000	213 000	306 000
75	155 000	300 000	109 000	196 000
85	60 000	180 000	37 000	106 000

Tarvittava säästösumma/eläkevakuutus, joka takaa 1000 euron kuukasieläkkeen 100-vuotiaaksi.

Omat laskelmat, Tilastokeskuksen 2019 väestöennuste.

Julkisen hoivalupauksen täydentäminen

“Aktuaarisesti reilu” hinta hoivavakuutukselle, joka korvaa 1000 euroa per hoivakuukausi: noin 14 000 euroa.

Yhteiskunnan tarjoama palveluseteli + hoiva- tai eläkevakuutus ⇒ lisää valinnanvaraa kansalaisille.

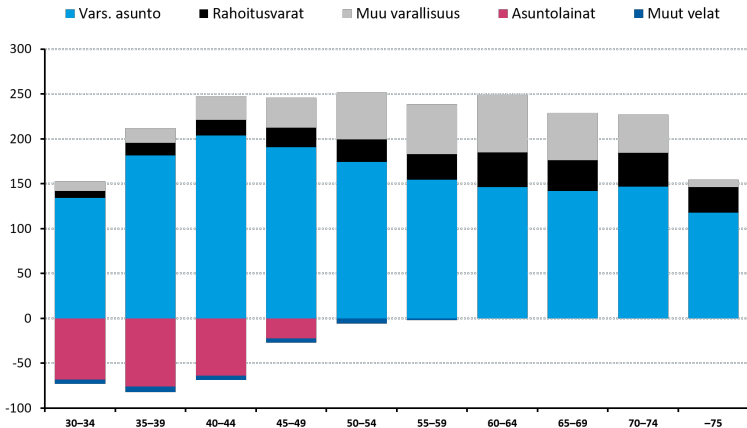
Hoivan asiakasmaksut nousevat tulojen myötä. Loogista, että palvelusetelin arvo sitä pienempi, mitä suuremmat tulot.

Toisaalta oleellista, että vakuutuskorvauksia ei ulosmitata korkeampina asiakasmaksuina tai pienempänä palvelusetelin arvona.

Vakuutusmarkkinoiden syntyminen edellyttäneee myös, että julkista hoivalupausta täsmennetään ja yhdenmukaistetaan.

Vakuutusturvan rahoittaminen

Varallisuuden ja velkojen jakautuminen ikäryhmittäin, mediaani, tuhatta euroa.

Tilastokeskuksen varallisuustutkimus 2016.

Yksityinen varautuminen hoivan rahoitusta täydentämässä– tutkimus Kommenttipuheenvuoro

Julkistamistilaisuus 15.1.2020 Helsinki

Professori (emerita) Marja Vaarama, Itä-Suomen yliopisto, marja.vaarama@uef.fi

Tutkimuksessa

- Tarkastellaan
  - Vanhuuden ja hoivamenojen varalle säästämisen tarvetta, eläke- ja hoivavakuutuksista saatavaa hyötyä ja vakuutusmarkkinoiden syntymisen ehtoja.
  - Hoivamarkkinoiden syntymisen ongelmia kuten markkinoiden puute, asiakkaiden tietämättömyys, ja sotun, verotuksen sekä yksityisen varautumisen yhteensovittamisen vaikeus.
  - Hoivavakuutukseen ja sen kysyntään liittyvää kansainvälistä keskustelua (lähinnä USA, Ranska...)
  - Hoivavakuutukseen liittyviä olosuhteita ja riskejä Suomessa mm. väestörakenteeseen, terveyden ja toimintakyvyn kehitykseen ja nykyisen palvelujärjestelmän ongelmiin liittyen
- Lasketaan aktuaarisesti (todennäköisyyksiin perustuva, pitkän ajan tarkkuus hyvä) reilua hintaa eläke- ja hoivavakuutuksille
- Esitetään politiikkasuosituksia

Aineistot ja menetelmät

- Kv-kirjallisuus, jonkin verran kotimaista toimintakyvystä ja hoivatarpeesta; Tilastokeskuksen väestöennusteet vuoden 2019 ennuste mukaan lukien, THL/SOTKANET 2017, Tilastokeskuksen vuoden 2016 varallisuustutkimus; Etlan omat laskelmat
- Hoivariskejä arvioidaan sen perusteella, miten ihmiset ovat saaneet julkisesti rahoitettua, ympärivuorokautista ja pitkäaikaista vanhuusajan hoivaa.
- Tulokset perustuvat ikä- ja sukupuolikohtaisiin *siirtymätodennäköisyyksiin*, joilla i) kotona asuva ihminen siirtyy laitoshoidon piiriin, ii) laitoksessa asuva siirtyy kotiin, iii) kotona asuva kuolee, ja iv) laitoksessa asuva kuolee. (Valkonen 2012),
- Siirtymätodennäköisyyksien laskemiseksi on koottu väestörekistereistä ja sosiaali- ja terveydenhuollon hoitoilmoitus- ja asiakaslaskentarekistereistä vuosilta 2013-2014 otos, joka kattaa 11% yli 65-vuotiaista Suomessa asuvista ihmisistä. Mukaan on laskettu samalta yksilöltä kaikki pitkäaikaishoidon ketjut. Siirtymät tilojen välillä on määritelty 3 kk jaksoissa jakson alku- ja loppupäivien välisinä muutoksina käyttäen miesten ja naisten keskimääräisiä siirtymätodennäköisyyksiä.
- Tuodaan esiin, että laskentatapa tuottaa hieman erilaisen arvion elinaikariskeistä kuin Tilastokeskuksen väestöennuste, jota käytettiin eläkevakuutusten arvioimiseen, mutta aktuaarisesti reilu hoivavakuutuksen hinta on määritelty samalla periaatteella kuin eläkevakuutustenkin.
- Hoivavakuutuksen hinta on aktuaarisesti reilu, jos se vastaa täsmälleen riskien perusteella arvioitua keskimääräistä (tai odotettua) korvausta ottaen huomioon vakuutusmaksuille saatava sijoitustuotto.

Keskustelu ja päätelmät

- Hoivavakuutuksen näkökulmasta tutkimus liittyy oman vastuun laajentamiseen perustuvan politiikan sisällön selkeyttämiseen. On tervetullutta, koska läkkäiden hoivan rahoituksen ongelmat ovat laajasti tiedossa, mutta vaihtoehtoja ongelman ratkaisemiseksi on toistaiseksi esitetty melko vähän.
- On tärkeää nostaa esiin puheenvuoroja, joissa pyritään hahmottamaan, mitä oman vastuun laajentamiseen liittyvän politiikan onnistuminen edellyttää lainsäädännössä, kansalaisten valinnoissa, markkinaolosuhteissa ja tuotekehittäelyssä.
- Julkisen palvelulupauksen selkeyttämisen sekä terveydenhuollon monikanavarahoituksen purkamisen esiin nostaminen hyvä asia - ovat tärkeitä riippumatta hoivavakuutuksesta.
- Hyvää on myös keskustelu palvelusetelin mahdollisuuksista hoivariskin kustannusten tasaajana ja pienituloisten ostovoiman vahvistajana. Yksinkertaisen laskentaesimerkin esittäminen niinikään hyvä asia, samoin sen korostaminen, että palvelusetelin selkeä määrittely asiakasmaksulaissa on tärkeää.
  - Tämäkin on tarpeen hoivavakuutuksesta riippumatta, sillä palvelusetelin arvo vaihtelee nyt kunnittain suuresti ja palvelusetelin hintoja myös poljetaan mahdollisimman alas, jolloin asiakas ei saa tarvitsemaansa palvelua (Lindberg & Vaarama 2019)

Jatkotutkimuksille tärkeitä kysymyksiä

- **Terveyden sosiaalinen gradientti**
  - Kun terveysongelmat, hoivan tarve ja pienituloisuus kasautuvat myös vanhuudessa (Vaarama 2019), millaiset ratkaisut ovat sosiaalisesti oikeudenmukaisia lyhyellä ja pitkällä aikavälillä?
- **Asuntovarallisuus** – keillä on reaalin mahdollisuus käänteiseen asuntolainaan?
- **Hyvinvointivaltion arvopohja Suomessa**
  - Edustavien tutkimusten mukaan hyvinvointivaltion kannatusperusta vahva, julkinen vastuu nähdään ensisijaisena myös vanhusten hoivassa, maksujen porrastus tulojen mukaan saa kannatusta (Karvonen & Vaarama 2014; Kestilä & Karvonen 2019)
  - Julkisiin palveluihin luotetaan, 75 vuotta täyttäneet jopa muita enemmän (Muuri ym. 2019)
  - Nuoremmat ja koulutetut ikäihmiset kannattavat myös vapaaehtoista omavarautumista, pakollisen kannatus melko vähäistä (Karvonen ja Vaarama 2014)
  - Kolmasikäläiset valmiita käyttämään myös omia varojaan (Pursiainen & Seppälä 2013)
  - EETU ry:n tutkimuksessa (2019) 55-84 –vuotiaat vastaajat katsoivat, että valtion ja kuntien tulee ottaa nykyistä enemmän vastuuta ikääntyvistä ihmisistä, joskin aiempaa useampi oli sitä mieltä, että eläke- ja hoivamenot ylittävät nykyisellään sen, mihin yhteiskunta on varautunut.
- **Suomi kuuluu Pohjoismaiseen viiteryhmään – ratkaisujen ”istuttava” meille?**
  - Perinteisesti Suomi investoinut muita Pohjoismaita vähemmän BKT:sta vanhusten palveluihin (Kröger 2008, Vaarama 2009). Pula palveluista pysyvää (mm. omat tutkimukseni 30 vuoden ajalta...) eli alimitoitusta käytetään tietoisesti sääntelyn keinona. Ei ole sosiaalisesti kestävä, muutos on välttämätön.
  - Olennainen kysymys: miten yhdistää universalismi ja yksityinen varautuminen (esim. Kalliomaa-Puha & Kangas 2015)
  - Myös iäkkään asiakkaan asema ja oikeusturvakysymykset sopimuksellisuuden lisääntyessä olennaisia (Kalliomaa-Puha 2012; 2013)

Lopuksi

- Tutkimus on ajankohtainen puheenvuoro keskusteluun hoivan rahoituksesta ja yksityisestä varautumisesta hoivariskiin– avoin keskustelu asiasta on välttämätöntä ja siihen tarvitaan keskustelualoitteita ja vaihtoehtojen esiin nostamista.
- Jatkossa tulevia vaihtoehtoja punnitessa eri sukupolvien näkemysten sosiaalisesti kestävä yhteensovittaminen olennaista. Mitä tavoitellaan ja mikä on mahdollista kun 2-3 sukupolven sijasta yhtä aikaa elossa on jopa 7 sukupolvea?
- Iäkkäillä ihmisillä on oikeus hyvään hoitoon ja turvattuun vanhuuteen. On etsittävä sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä, suomalaiseseen tasa-arvoa korostavaan ajatteluun sopivat ratkaisut, joilla tämä voidaan turvata.
- Olisiko ratkaisu jonkinlainen julkinen, kaikille yhtenäinen ja selkeä ”perushoivalupaus”, jota voi täydentää joko omalla rahalla tai julkisella tuella (esim. tulojen mukaan porrastettu palveluseteli?)

Kirjallisuutta

- Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry. HUOMISEN KYNNYKSELLÄ 2019: Kysely 55–84-vuotiaiden tulevaisuudennäkymistä. Kantar TNS Oy 2019 / PGraphics. [https://www.eetury.fi/Site/Data/671/Files/2019/huomisen_kynnyksella_2019%20\(002\).pdf](https://www.eetury.fi/Site/Data/671/Files/2019/huomisen_kynnyksella_2019%20(002).pdf)
- Kalliomaa-Puha, L & Kangas, O (2015): Yhteistä ja yksityistä varautumista – vanhusten hoivan tulevaisuus. Kalevi Sorsa-säätiö. Tartumaa: Ecoprint, 2015.
- Kalliomaa-Puha, L (2013): Homosociojuridicus – mitä asiakkaalta ja potilaalta edellytetään? Teoksessa Marja Pajukoski et al. (toim.) Muuttuva sosiaalioikeus. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. E-sarja N:o 24 Helsinki 2013, 97-123.
- Kalliomaa-Puha, L (2012): Sopimuksellisuus sosiaaliturvassa – uusia vaatimuksia asiakkaille ja lainsoveltajille. Teoksessa Jan-Erik Helenelund, Ilpo Luoto, Niina Mäntylä, Kristian Siikavirta (toim). Julkista – yksityistä; millaisissa rakenteissa? Acta Wasaensia No 265. Oikeustiede II Julkisoikeus. Vaasa 2012, 421-432.
- Karvonen, S & Vaarama, M (2014) Yhteiskunnan sosiaalinen kestävyys väestön mielipiteiden valossa. Teoksessa: Vaarama M, Karvonen S, Kestilä L, Moisio P, Muuri A. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print –Suomen Yliopistopaino Oy, s. 282-304, 2014.
- Kestilä L & Karvonen S (toim) (2019) Suomalaisten hyvinvointi 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: PunaMusta Oy, 2019.
- Kröger T, Vuorensyrjä M. Suomalainen hoivatyö pohjoismaisessa vertailussa. Yhteiskuntapolitiikka 3/2008, s. 250-266.
- Lindberg J, Vaarama M. Yhteiskuntavastuulliset kotiin vietävät hoiva- ja tukipalvelut. Tavoitteet, nykytila ja suositukset. Osuuskunta Tradeka 2019. Saatavilla: <https://www.tradeka.fi/yhteiskuntavastuu/hoivapalvelujen-hankinta>
- Muuri A, Aalto AM, Manderbacka K, Arffman M (2019) Sosiaali- ja terveydenhuollon kannatusperusta väestössä. Teoksessa: Kestilä L & Karvonen S (toim) (2019) Suomalaisten hyvinvointi 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: PunaMusta Oy, 2019
- Pursiainen Heikki & Seppälä Timo (2013). Hoivakodissa vai kotihoivassa? Suurten ikäluokkien halukkuus maksaa vanhustalouksista. VATT Tutkimukset 173. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Helsinki: Edita Prima Oy, 2013.
- Vaarama, Marja (2009) Ikääntyneiden elämänlaatu ja hoivakysymys. Julkaisussa: Vaarama M. (toim.) Ikääntyminen riskinä ja mahdollisuutena. Poliittisen kestävyuden alaryhmän raportteja 3/2009, s. 105-127, 2009b. www.vnk.fi/julkaisut
- Vaarama, M. Inequalities in quality of life in later life. In: Eriarvoisuuden monet kasvot/Various faces of Inequality, Sosiologipäivät/The Annual Conference in Sociology 2019, Turku, Finland. Abstraktikirja/The Book of Abstracts, s. 234, 2019.

Hoivapalvelujen rahoitus

Nordstat, 1000 suomalaista –kyselyn tulokset

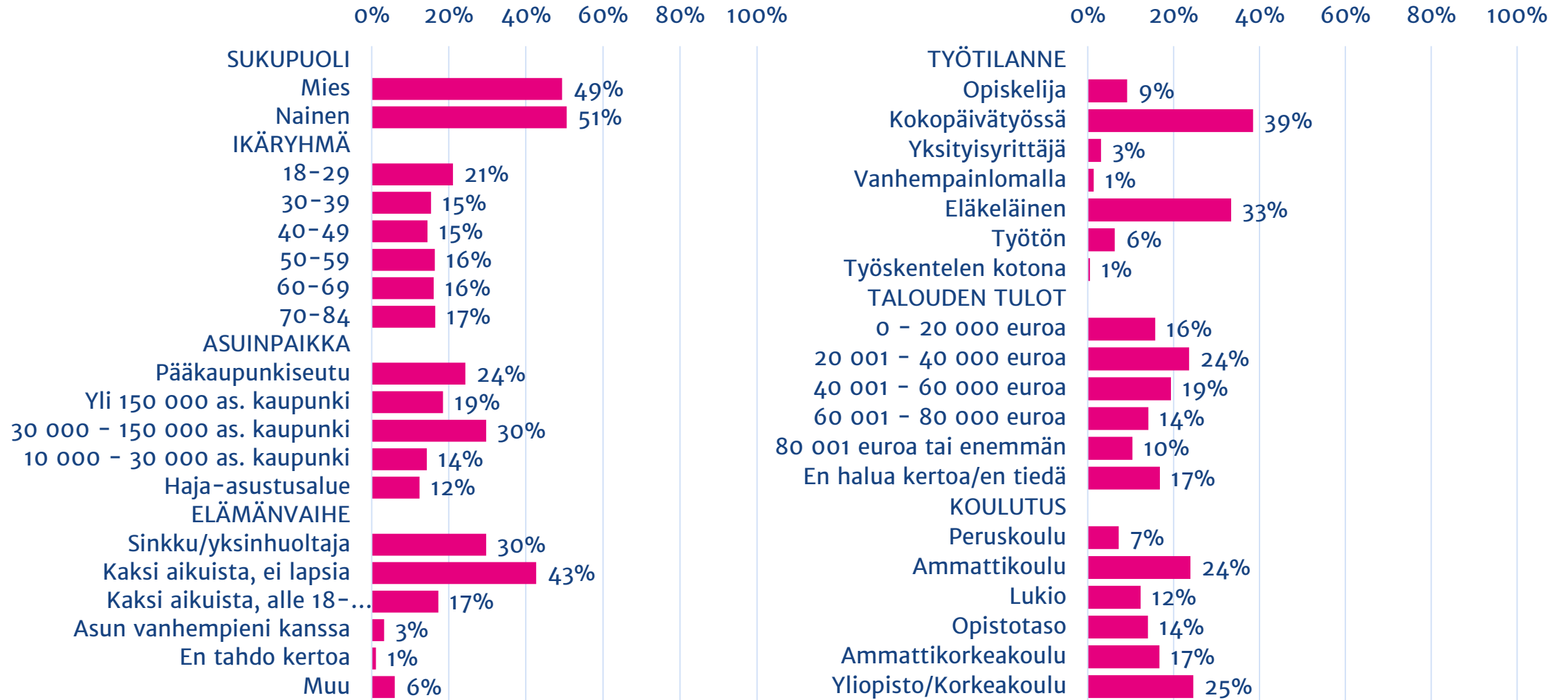
Piia-Noora Kauppi
Finanssiala ry

#hoivalupaus

Tutkimuksen toteutus

- Kyselytutkimuksen on tehnyt Finanssiala ry:n toimeksiannosta Norstat Finland Oy.
- Tutkimus toteutettiin kohdistettuna verkkokyselynä Norstat Finlandin paneelin jäsenille.
- Vastaajina oli tuhat 18 – 84 –vuotiasta suomalaista.
- Kenttäaika 1.-6. tammikuuta 2020.
- Vastaajat kiintiöintiin vastaamaan Suomen väestöä sukupuolen, iän ja asuinpaikan mukaan.

Aineiston rakenne

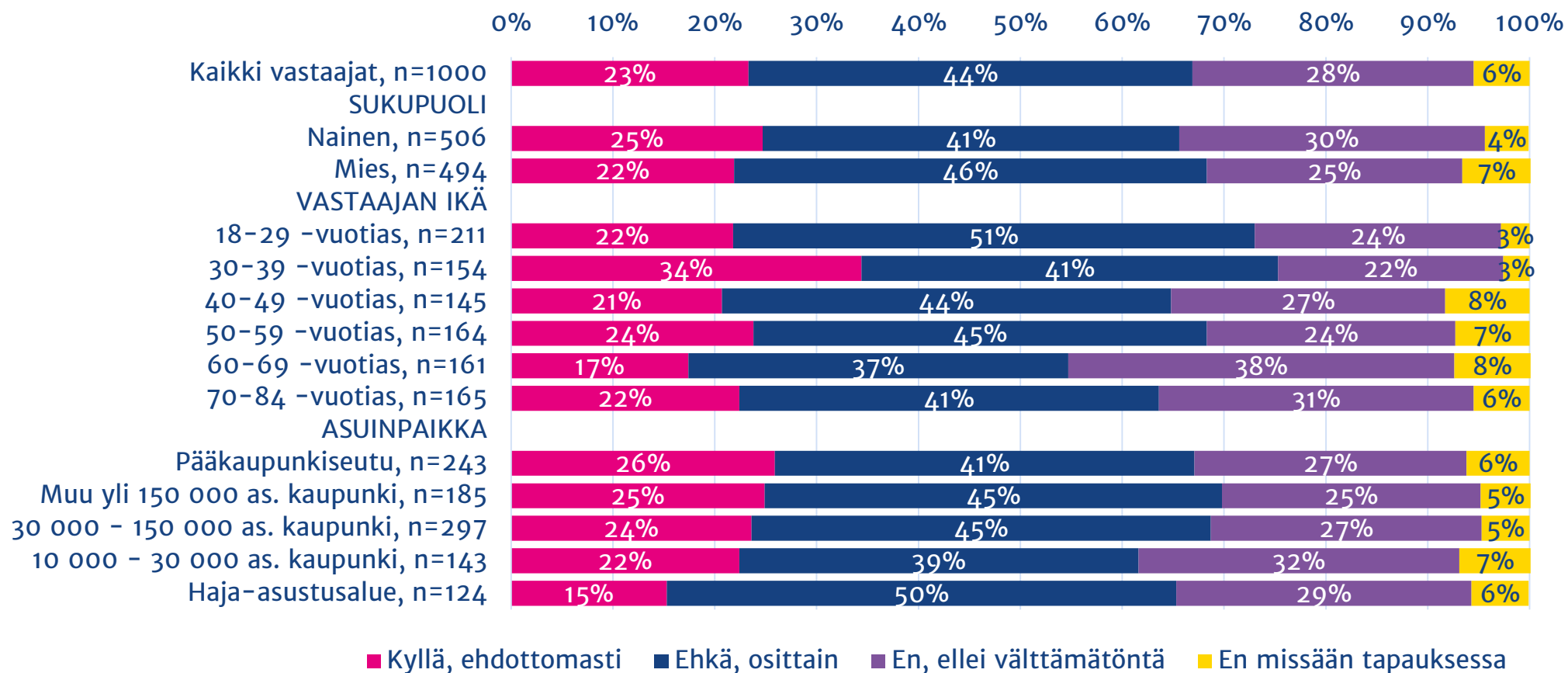

Pitkä elämää edellyttää taloudellista varautumista. Monella suomalaisella oma asunto on keskeisin varallisuuserä. Monilla on myös kesämökki tai esimerkiksi metsää. Olisitko valmis myymään omaisuuttasi, jos tarvitset ikääntymisen myötä enemmän hoivapalveluita etkä saa niitä riittävästi yhteiskunnan tarjoamana?

Vastausvaihtoehdot:

1. Kyllä, ehdottomasti
2. Ehkä, osittain
3. En, ellei välttämätöntä
4. En missään tapauksessa

Olisitko valmis myymään omaisuuttasi, jos tarvitset ikääntymisen myötä enemmän hoivapalveluita etkä saa niitä riittävästi yhteiskunnan tarjoamana?

KANSALAISILLA
valmiutta myydä
omaisuuttaan
hoivaansa varten
– ellei yhteiskunta tarjoa riittävästi

#hoivalupaus

Mitä mieltä olet siitä, että pitäisikö ihmisten ikääntyessään käyttää omaisuuttaan ja säästöjään omaan hyvinvointiinsa vai mieluummin jättää mahdollisimman paljon omaisuutta perinnöksi lapsilleen?

Valitse itsellesi sopivin vaihtoehto, kun ajattelet vanhempiasi.

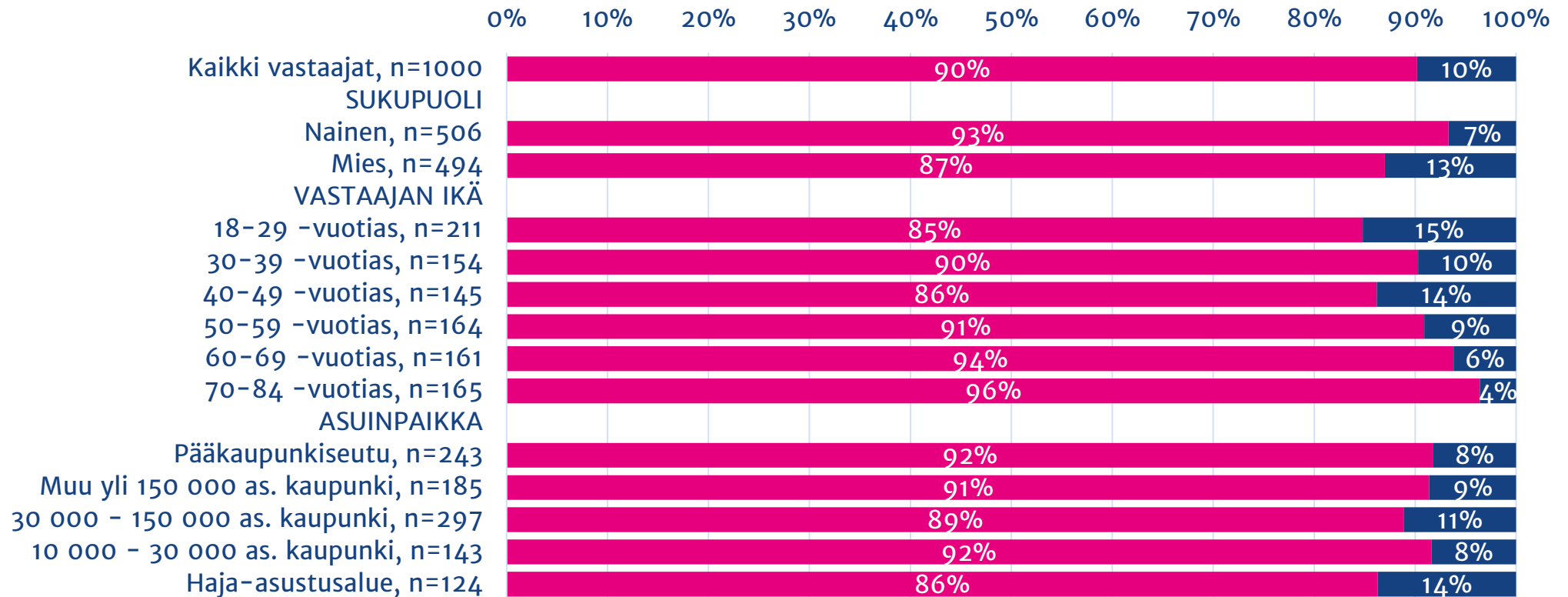
1. Omien vanhempieni tulisi ikääntyessään käyttää omaisuuttaan ja säästöjään oman hyvinvointinsa rahoittamiseen.
2. Omien vanhempieni tulisi jättää mahdollisimman paljon omaisuuttaan perinnöksi.

Valitse sopivin vaihtoehto, kun ajattelet itseäsi ikääntyneenä:

1. Haluan käyttää omaisuuttani ja säästöjäni oman hyvinvointini rahoittamiseen.
2. Haluan jättää mahdollisimman paljon omaisuutta perinnöksi.

Pitäisikö ihmisten ikääntyessään käyttää omaisuuttaan ja säästöjään omaan hyvinvointiinsa vai mieluummin jättää mahdollisimman paljon omaisuutta perinnöksi lapsilleen?

- Valitse itsellesi sopivin vaihtoehto, kun ajattelet vanhempiasi.

■ Omien vanhempieni tulisi ikääntyessään käyttää omaisuuttaan ja säästöjään oman hyvinvointinsa rahoittamiseen.

■ Omien vanhempieni tulisi jättää mahdollisimman paljon omaisuuttaan perinnöksi.

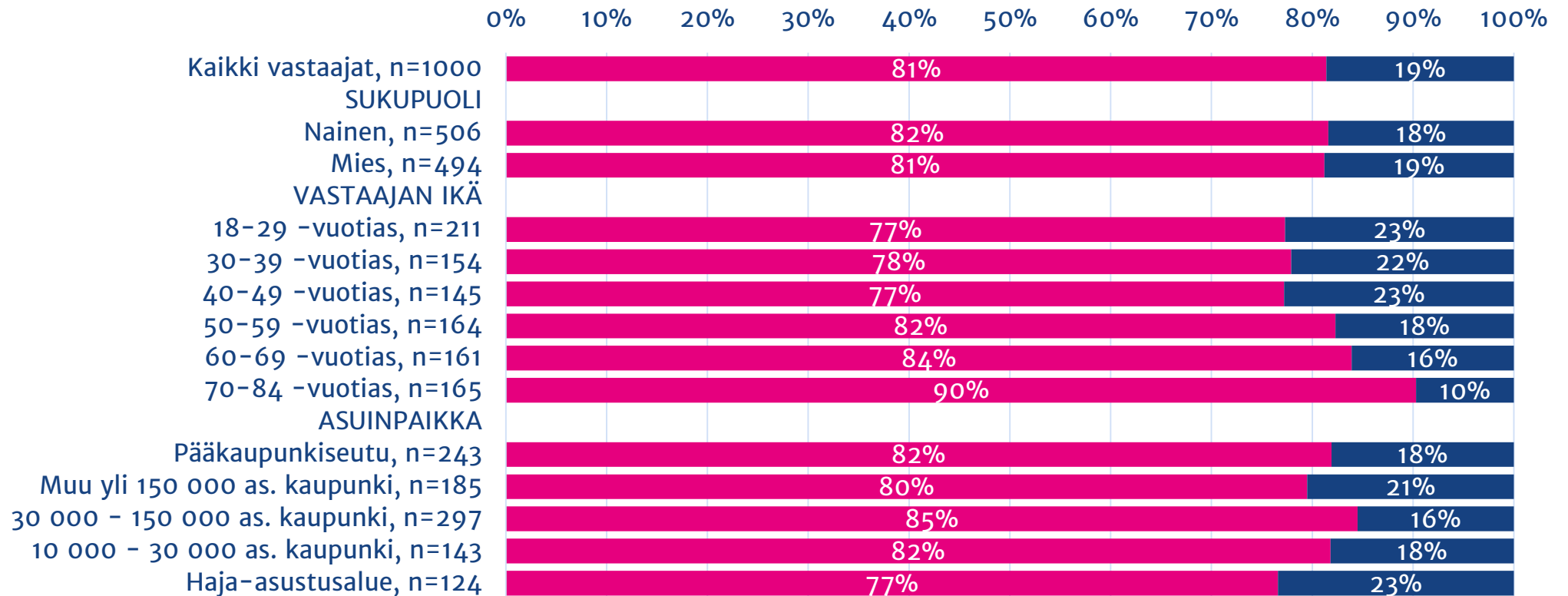
VANHEMPIEN
OMAISUUS & SÄÄSTÖT
**heidän omaan
hyvinvointiinsa**
- ei niinkään perinnöksi

#hoivalupaus

Pitäisikö ihmisten ikääntyessään käyttää omaisuuttaan ja säästöjään omaan hyvinvointiinsa vai mieluummin jättää mahdollisimman paljon omaisuutta perinnöksi lapsilleen?

- Valitse sopivin vaihtoehto, kun ajattelet itseäsi ikääntyneenä.

■ Haluan käyttää omaisuuttani ja säästöjäni oman hyvinvointini rahoittamiseen.

■ Haluan jättää mahdollisimman paljon omaisuutta perinnöksi.

OMA
OMASUUTENI & SÄÄSTÖT
**omaan
hyvinvointiini**
– *ei niinkään perinnöksi*

#hoivalupaus

Löytyykö Etlan tutkimuksesta ratkaisu?

Tuulikki Petäjäniemi, Tuusulan Kansalliset Seniorit ry

Jaakko Kiander, Eläketurvakeskus

Satu Karppanen, Sosiaali- ja terveysministeriö

Emilia Kullas, EVA

Anu Vehviläinen, kansanedustaja

#hoivalupaus

Finanssiala - uudistuvan alan ääni

WWW.FINANSSIALA.FI

